

Pihtiputaan varhaiskasvatussuunnitelma 2026

Nimi	Pihtiputaan varhaiskasvatussuunnitelma 2026
Kunta	Pihtipudas
Hyväksymispäivämäärä	26.5.2026
Julkaistu	5.6.2026

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.	2
1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu.	2
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	4
1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	8
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	10
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	10
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	13
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	17
2.4. Arvoperusta.	18
2.5. Oppimiskäsitys.	20
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	21
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	22
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	23
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	24
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	25
2.7.4. Monilukutaito (004).	26
2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005).	27
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	28
2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	29
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	30
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	31
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	32
3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	33
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	34
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	36
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	36
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	38
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	40
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	40
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	42
3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	44
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	45

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	45
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	46
4.3. Monipuoliset työtavat.	47
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	48
4.5. Oppimisen alueet.	50
4.5.1. Kielten rikas maailma (001).	51
4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002).	53
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	56
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	59
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	62
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	66
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	68
4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	69
5. Lapsen tuki.	71
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	71
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	73
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	73
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	74
5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö.	76
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	77
5.3.1. Yleinen tuki.	77
5.3.2. Tehostettu tuki.	79
5.3.3. Erityinen tuki.	79
5.3.4. Tuen muodot.	80
5.4. Lapsen tuen arviointi.	82
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	83
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	85
5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	86
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	88
6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	88
7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	89
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	89
7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat.	90

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatus tehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä⁵.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä⁸ kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman⁹.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹²

6 Varhaiskasvatuslaki 2 §

7 Varhaiskasvatuslaki 21 §

8 Varhaiskasvatuslaki 1 §

9 HE 111/2024 vp

10 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

11 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

12 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon¹³ varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus¹⁴. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä¹⁵ annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁷ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁸ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Pihtiputaalla:

Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä positiivista ja sensitiivistä vuoro vaikutusta sekä arjen sujumista. Varhaiskasvatuspäivä sisältää sopivassa suhteessa suunniteltua toimintaa, fyysistä aktiivisuutta, lepoa sekä säännölliset ja monipuoliset ruokailut. Päivien rauhallinen ja tasapainoinen sujuminen tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelmamme on alun perin tehty yhteistyössä Wiitasaaren kanssa. Wiitasaari ja Pihtipudas ovat muodostaneet yhdessä palvelutuotantoalue Wiitaunionin, jonka toiminta päättyi 31.12.2023. Wiitaunionin vasu tehtiin 2017 ja päivitettiin uuden lain mukaiseksi 2019 sekä 2022. Kevään 2022 aikana päivitettiin monialaisessa yhteistyössä myös Wiitaunionin hyvinvointisuunnitelma sekä Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa käsikirja. Huoltajilla ja henkilöstöllä oli mahdollisuus osallistua käsikirjan ja varhaiskasvatussuunnitelman päivitystyöhön kommentoimalla.

Pihtiputaan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on erkaantunut Wiitaunionin yhteisestä omaksi suunnitelmaksi, tullen voimaan 1.3.2024 alkaen. Pihtiputaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on ollut mukana koko varhaiskasvatuksen henkilökunta. Keväällä 2023 on pidetty työiltoja, joissa on käyty varhaiskasvatussuunnitelman perusteet osissa läpi ja pohdittu kunnassamme korostuvia erityispiirteitä. Henkilökunnan toiveesta paikalliseen vasuun päädyttiin liittämään mukaan valokuvia. Huoltajien näkökulmia on hyödynnetty asiakaspalautteen 2023 tuloksista sekä erillisellä kyselyllä joulukuussa 2023. Kyselyssä haluttiin saada selville mm. Mitä huoltajat pitävät tärkeänä varhaiskasvatuksessa. Vastauksissa nostettiin esiin: Lasten yksilöllinen huomiointi, turvallisuus, luotettavuus, monipuolisuus, positiivisuus, lasten viihtyvyys, hyvä yhteistyö perheen kanssa sekä lasten sosiaalisten suhteiden tukeminen. Huoltajilla ja henkilökunnalla on ollut myös mahdollisuus kommentoida paikallista vasua ennen sen

13 Varhaiskasvatuslaki 20 §

14 Varhaiskasvatuslaki 8 §

15 HE 40/2018

16 Varhaiskasvatuslaki 24 §

17 Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

18 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

käyttöönottoa. Lasten osallisuutta ja näkökulmia on huomioitu toiveiden, palautteiden sekä henkilökunnan havaintojen perusteella. Lasten osallisuutta on tuotu esiin myös piirustusten ja valokuvien muodossa.

Paikallista varhaiskasvatusta arvioidaan vuosittain toimintakauden lopussa henkilökunnalle ja huoltajille järjestettävissä kyselyissä. Arvioinnista saatua tietoa hyödynnetään varhaiskasvatuksen johtamisessa, toiminnan suunnittelussa sekä resurssien kohdentamisessa. Arvioinnin keskeiset tulokset käydään läpi henkilökunnan kanssa sekä tiedotetaan huoltajille varhaiskasvatuksen viestintäohjelman kautta.

1.1.2026 varhaiskasvatulain muutoksen myötä velvoite laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma poistui ja toiminnan ohjaus perustuu entistä vahvemmin Opetushallituksen antamiin valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Päivityksen yhteydessä perusteisiin tehtiin tarkennuksia pedagogiikan, lapsen tuen, osallisuuden ja arvioinnin osalta sekä selkeyttämällä asiakirjan rakennetta ja päivittämällä lakiviittauksia.

Pihtiputaalla on päätetty jatkaa paikallisen suunnitelman päivittämistä yhteisellä päätöksellä henkilökunnan kanssa. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma tarkentaa pedagogista toimintaa, suunnittelua, toteuttamista ja arviointia kunnan varhaiskasvatusyksiköissä. Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa toimitaan inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, jolloin jokaisella lapsella on oikeus osallistua ja kuulua ryhmään omista lähtökohdistaan käsin. Paikallisina erityispiirteinä korostuvat yhteisöllisyys, luonnon läheisyys sekä tiivis yhteistyö huoltajien ja eri toimijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksessa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Tämä suunnitelma tulee voimaan 1.8.2026 alkaen.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatulain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁹. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatulain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu²⁰ ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²¹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen

¹⁹ Varhaiskasvatulaki 23 §

²⁰ Varhaiskasvatulaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

²¹ Varhaiskasvatulaki 23 §

²² HE 148/2021, s. 34

varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin²⁴ osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja²⁵ osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²⁷. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁸. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁹. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti³⁰. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

23 Varhaiskasvatuslaki 23 §

24 Varhaiskasvatuslaki 23 §

25 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

26 Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

27 Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 8 §

28 Varhaiskasvatuslaki 41 §

29 Varhaiskasvatuslaki 23 §

30 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä³¹. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä³² oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä³³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

Pihtiputaalla:

Hyvä yhteistyö perheen kanssa on varhaiskasvatuksessa äärimmäisen tärkeää. Lapseen ja perheeseen tutustuminen alkaa palvelusopimuksen teolla, tässä yhteydessä sovitaan yhteisistä toimintatavoista ja saadaan tärkeitä tietoja puolin ja toisin.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) tehdään yhteistyössä lapsen, huoltajien, työntekijöiden ja mahdollisten asiantuntijoiden kesken. Suunnitelmaa päivitetään ja arvioidaan vähintään kerran toimintavuodessa, tarpeen vaatiessa useamminkin. Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettajat ovat pedagogisessa vastuussa lasten vasujen laadinnasta. Lapsiryhmässä toimiva henkilökunta osallistuu vasujen tekemiseen ja arviointiin. Ryhmä- ja perhepäivähoidossa vasujen laadinnasta vastaa perhepäivähoidon esihenkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Vasukeskustelu tapahtuu lapsen huoltajien ja lasta tuntevan/tuntevien työntekijöiden sekä muiden mahdollisten asiantuntijoiden kesken. Ennen keskustelua henkilökunta voi esim. pelata Vasupeliä lapsen kanssa saadakseen selville lapsen ajatuksia, kokemuksia ja mielenkiinnon kohteita. Mikäli lapsen huoltajat ovat eronneet ja heillä on yhteishuoltajuus, molempien huoltajien kanssa sovitaan lapsen vasun laadinnasta. Mikäli lapsella on kaksi eri varhaiskasvatuspaikkaa asumisjärjestelyiden vuoksi, henkilökunta toimii yhteistyössä lapsen vasua laadittaessa. Lapsen vasu on asiakirja, jonka alkuperäinen versio säilytetään varhaiskasvatuksessa ja arkistoidaan kunnan arkistointiohjeiden mukaisesti.

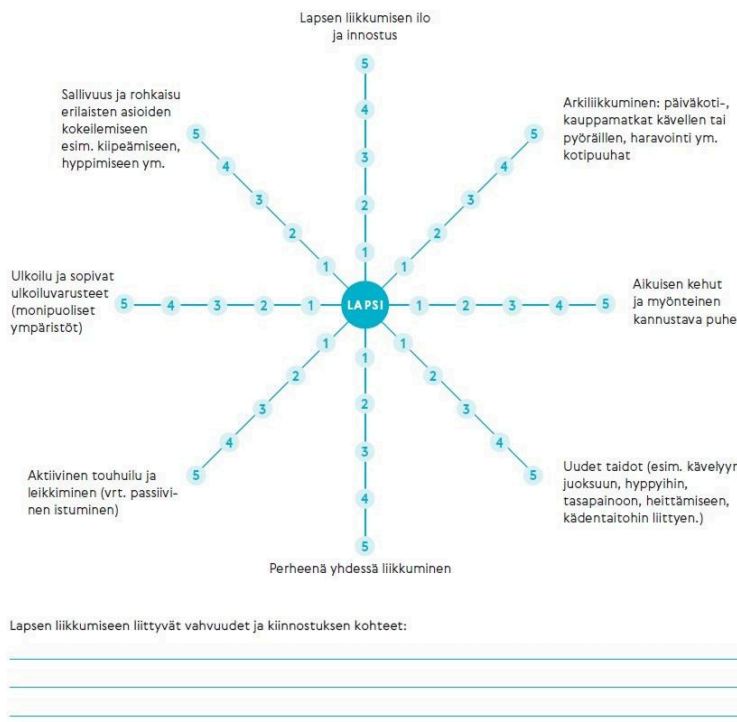
31 Varhaiskasvatuslaki 40 §

32 Varhaiskasvatuslaki 41 §

33 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Vasupeli: lapsen mielenkiinnon kohteiden selvittäminen

Lapsen liikkumisen tähti

Millaista lapsen liikkuminen on tässä hetkessä? Mitkä asiat vaikuttavat siihen? Mitä lapsi on oppinut ja mitä harjoittelee?

Tähden avulla asetetaan yhteisiä tavoitteita ja sovitaan siitä, miten lapsen liikkumiseen ja motoriikkaan liittyvää yksilöllistä kehitystä, oppimista ja hyvinvointia edistetään. Lapsen liikkumisen tähti toimii myös koko ryhmän liikuntakasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin välineenä

TÄYTTÖOHJE: Mieti jokaisen sakan kohdalla, miten asia toteutuu lapsen kohdalla. Ympyröi numero, joka kuvaa lapsen liikkumista asteikolla 5 = onnistuu hienosti / 1 = vaatii vielä harjoittelua. Mikä sakaroista kaipaa myönteistä huomiota tässä hetkessä? Ympyröi lopuksi tämä sakara. Tähteen voidaan täyttää sekä vanhempien että kasvattajien näkökulmat eri väreillä.

neuvokas perhe

Lapsen liikkumisen tähti

Vasukeskustelun yhteydessä voidaan täyttää mm. lapsen liikkumisen tähti tms. työkaluja.

Pihtiputaalla on käytössä CgiVesa toiminnan ohjausjärjestelmä. Ohjelman kautta tapahtuu viestintä varhaiskasvatukseen ja kodin välillä sekä varhaiskasvatusaikojen ilmoittaminen. Huoltajat näkevät ohjelman kautta myös oman lapsensa varhaiskasvatussuunnitelman.

Tiedonsiirto varhaiskasvatuksessa

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatussyksiköstä toiseen, tehdään lapsen vasu-arviointi ja vasu toimitetaan huoltajien suostumuksella uuteen yksikköön, jossa päivitetään palvelusopimus yhdessä huoltajien kanssa. Tukea tarvitsevan lapsen kohdalla varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii, että tiedonkulku ei katkea ja että lapsen suunnitelmallinen varhaiskasvatus toteutuu.

Esiopetusvuotta edeltävänä keväänä jokaisesta lapsesta täytetään varhaiskasvatusryhmän toimesta tiedonsiirtolomake, joka annetaan huoltajille allekirjoitettavaksi ennen tiedonsiirtopalaveria. Huoltajien luvalla esiopetukseen siirtyvät tiedonsiirtolomakkeen lisäksi muut tarvittavat asiakirjat.

Hallintopäätösten laatiminen

Pihtiputaalla yleisen tuen tukipalveluista, tehostetun ja erityisen tuen aloittamisesta ja päättämisestä sovitaan yhteistyössä erityisopettajan ja esihenkilöiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistele tuen portaalta toiselle siirtymiseen liittyvät asiat yhteistyössä lapsen huoltajien ja ryhmän henkilöstön sekä mahdollisen monialaisen yhteistyöverkoston kanssa. Hallintopäätökset tehdään voimassa olevan hallintosäännön mukaisesti.

1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Järjestäjä tarkentaa paikallisen suunnittelun avulla lain velvoittamista sekä tässä asiakirjassa määrättävistä asioista, sopii tarvittavien tahojen kanssa yhteisistä toimintatavoista ja konkretisoi varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä toimipaikoissa. Paikallisen suunnittelun avulla järjestäjä huolehtii tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ja lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa tarkennetaan. Paikallisesti määritellään, mitkä asiat vaativat järjestäjän osalta myös päätöksen tekemistä.

Paikallista suunnittelua tehdessä varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräystä toteutetaan. Paikallisesti tarkennetaan

- miten paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus sekä tarvittaessa muilla kielillä annettava varhaiskasvatus*
- millaista paikallisen suunnittelun rakennetta käytetään. Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, voi sen tehdä kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmoina*
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon*
- miten varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen*
- miten lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikassa*
- miten lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä selvitetään ja otetaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset*
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin*
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Järjestäjä määrittelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatustilain sekä tämän perusteasiakirjan*

mukaisesti. Lisäksi tarkennetaan, miten huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun hyvissä ajoin sekä miten lapsen näkemykset otetaan huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa

- miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa*
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt*
- varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt*
- miten paikallisesta suunnittelusta viestitään.*

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä³⁴ sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen³⁷ koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁸.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁹. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia⁴⁰ ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta⁴¹ vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomattessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁴². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet⁴³ perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös

34 Varhaiskasvatustilain 3 §

35 Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

36 Varhaiskasvatustilain 1 §

37 Varhaiskasvatustilain 12 §

38 Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

39 Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

40 Varhaiskasvatustilain 50, 52 ja 53 §

41 Varhaiskasvatustilain 50 ja 52 §

42 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

43 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

hallintolakia⁴⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁵. Suomen perustuslain⁴⁶ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatukseen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴⁷, tasa-arvolaki⁴⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁵⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁵¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁵² sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁵³.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁵⁴, riippumatta varhaiskasvatukseen järjestäjästä⁵⁵. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatukseen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen⁵⁶ kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustalakea⁵⁷, sosiaalihuoltolakea⁵⁸, vammaispalvelulakea⁵⁹, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁶⁰ ja terveydenhuoltolakea⁶¹ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatukseen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalakeissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustalakein⁶² mukaan varhaiskasvatukseen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustalakeisympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustalakehenkilöstön välillä;

44 Hallintolaki (434/2003)

45 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

46 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

47 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

48 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

49 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

50 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

51 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

52 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

53 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

54 Varhaiskasvatustalake 15 a §

55 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

56 Varhaiskasvatustalake 7 §

57 Varhaiskasvatustalake 15 a §

58 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

59 Vammaispalvelulaki (675/2023)

60 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

61 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

62 Varhaiskasvatustalake 3 §

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille⁶³ varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan⁶⁴ varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus⁶⁵ osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁶⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁶⁷. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁶⁸. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁷⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁷¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷² suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä⁷³ opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta

63 Varhaiskasvatuslaki 16 §

64 Varhaiskasvatuslaki 17 §

65 Varhaiskasvatuslaki 20 §

66 Varhaiskasvatuslaki 7 §

67 Varhaiskasvatuslaki 10 §

68 Varhaiskasvatuslaki 11 §

69 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

70 Varhaiskasvatuslaki 25 §

71 Varhaiskasvatuslaki 75 §

72 Varhaiskasvatuslaki 10 §

73 Varhaiskasvatuslaki 7 §

terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁷⁴.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustoinnista ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustoinnissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta.⁷⁵ Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja tavoitteita täsmennettäessä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne⁷⁶ tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustarjonnista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta⁷⁷ annetaan varhaiskasvatustarjonnasta hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatustarjonta on yleisin varhaiskasvatustarjonta. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitus- ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁷⁸. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatustarjonnassa voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁷⁹.

Varhaiskasvatustarjonta korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatustarjonnasta opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁸⁰. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatustarjonnasta opettajilla. Varhaiskasvatustarjonnasta opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatustarjonnasta henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toimintaa yhteistyössä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatustarjonta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁸¹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatustarjonnana⁸². Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁸³. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta.

74 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

75 Varhaiskasvatustarjontalaki 1 §

76 Varhaiskasvatustarjontalaki 34, 35 ja 38 §

77 Varhaiskasvatustarjontalaki 4 ja 16 §

78 Varhaiskasvatustarjontalaki 34–38 §

79 Varhaiskasvatustarjontalaki 25 §

80 Varhaiskasvatustarjontalaki 2, 25 ja 35 §

81 Varhaiskasvatustarjontalaki 1 ja 38 §

82 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

83 Varhaiskasvatustarjontalaki 38 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustavan tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua⁸⁴ muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁸⁵.

Pihtiputaalla:

Pihtiputaalla varhaiskasvatusta on sivistys- ja hyvinvointilautakunnan alaista toimintaa, jota järjestetään lain määrittelemissä puitteissa kysynnän mukaan. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäiväkodeissa. Perheet voivat esittää toiveen toimintamuodosta ja yksiköstä varhaiskasvatukseen hakiessaan. Kaikista varhaiskasvatustyksistä käytetään säännöllisesti myös koulujen liikuntasaleja ja urheilukenttiä. Tavoitteena on liikunnallisen elämäntavan juurruttaminen jo pienestä alkaen! Esiopetusta täydentävää toimintaa tarjotaan koululla kerhotoimintana sekä täydentävänä varhaiskasvatuksena päiväkodilla. **Onnimannin päiväkotitoiminta** sijaitsee Pihtiputaan koulukeskuksessa. Onnimannissa toimii kolme päiväkotiryhmää: Hippiaiset 0-2 -vuotiaille, Peukaloiset 3-4 -vuotiaille sekä Tiitiäiset 4-5 -vuotiaille. Hippiaisten tiloissa järjestyy ilt-, yö- ja viikonloppuhoito, mikäli molemmat huoltajat ovat vuorotyössä. Päiväkotiryhmissä työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, lastenhoitajia ja avustavaa henkilökuntaa. Päiväkodin piha-alueelta löytyy aktiivista ja monipuolista tekemistä kaiken ikäisille lapsille.

Onnimannin piha

⁸⁴ Varhaiskasvatustavanlaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁸⁵ Varhaiskasvatustavanlaki 13 §

Ryhmäperhepäivähoitoa Pihtiputaan keskustassa tarjotaan Tenava- ja Riihituvan ryhmissä. Kyseessä on 2021 perustettu kodinomainen yksikkö, jossa toimii kaksi pienempää ryhmää Pihtiputaan kunnan omistamissa tiloissa. Riihi- ja Tenavatuvan takapihalla on lapsilla tilaa liikkua ja leikkiä.

Riihitien yksikkö: Riihitupa ja Tenavatupa

Riihitien takapiha

Tervetuloa perhepäivähoitoon

Pihtiputaalla järjestetään myös perhepäivähoitoa hoitajan omassa kodissaan. Perhepäivähoito tarjoaa kodinomaisen ja pienen ryhmän neljälle lapselle. Perhepäivähoidossa oleville lapsille järjestetään varahoitoa vapaana oleville varhaiskasvatuspaikoille tarpeen mukaisesti.

Vekaralinnan väen taideteoksia

Vekaralinnan ryhmäperhepäivähoitoyksikkö sijaitsee Muurasjärvellä, 30 km:n päässä Pihtiputaan keskustasta ja tarjoaa varhaiskasvatusta 0-6 -vuotiaalle lapsille laajennetuin aukioloajoin.

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁸⁶.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirroksessa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁸⁷.

Pihtiputaalla:

Huoltajien saatua tiedon lapselle järjestetystä varhaiskasvatuspaikasta, he ottavat yhteyttä yksikköön ja sopivat aloituksesta. Tutustumiskäyntejä sovitaan perheen toiveiden mukaisesti, pehmeä aloitus ja useammat käynnit mahdollistavat tutustumisen ja hyvän vuorovaikutussuhteen syntymisen ennen varhaiskasvatuksen aloitusta. Tutustumiskäynneillä huoltajien kanssa tehdään palvelusopimus, johon kirjataan lasta ja perhettä koskevat perustiedot, sovitut varhaiskasvatusajat ja muu varhaiskasvatukseen liittyvä oleellinen tieto.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatusyksiköstä toiseen, tehdään lapsen vasun arviointi ja vasu toimitetaan huoltajien luvalla uuteen yksikköön. Uudessa yksikössä päivitetään palvelusopimus yhdessä huoltajien kanssa. Lapsen muuttaessa toiselle paikkakunnalle lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kopio siirtyy huoltajien mukana uuteen varhaiskasvatusyksikköön ja alkuperäinen arkistoidaan.

Esiopetusvuotta edeltävänä keväänä jokaisesta lapsesta täytetään huoltajan luvalla tiedonsiirtolomake, joka toimitetaan esiopetukseen. Samalla toimitetaan myös muut tarvittavat lapsen asiakirjat. Keväällä pidetään myös tiedonsiirtopalaveri, johon osallistuvat varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopetuksen opettajat, laaja-alaiset erityisopettajat, lastenneuvolan terveydenhoitaja ja tapauskohtaisesti lapsen ympärillä toimivat yhteistyötahot esim. puheterapeutti, psykologi, sosiaalitoimi. Lapsesta voidaan järjestää myös oma henkilökohtainen tiedonsiirtopalaveri, johon kutsutaan mukaan huoltajien lisäksi tarvittavat tahot.

86 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

87 Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁸⁸, varhaiskasvatustilain⁸⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia⁹⁰ koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea⁹¹ varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus⁹² saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkökymiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁹³. Lasten perheidenteettä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

88 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)
89 Varhaiskasvatustilain 20 §
90 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016
91 Varhaiskasvatustilain 15 a §
92 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)
93 Varhaiskasvatustilain 3 § 1 momentti 6 kohta

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Pihtiputaalla:

Varhaiskasvatus toimii yhteistyössä kotien kanssa tukien lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Ammattitaitoinen kasvatushenkilöstö huolehtii laadukkaasta hoivasta, huolenpidosta ja opetuksesta lasta kannustavassa ilmapiirissä:

- Näemme jokaisen lapsen ja perheen ainutlaatuisuuden ja arvon.
- Kohtaamme lapsen sensitiivisellä otteella yksilönä, kiireettömästi ja rohkaisten.
- Toiminnassa korostamme positiivista pedagogiikkaa.
- Pidämme tärkeänä, että lapsen ilo leikeissä ja oppimisessa säilyy ja vahvistuu.
- Painotamme terveyttä ja hyvinvointia edistävää elämäntapaa.

Yhteinen lukuhetki

Pihtiputaan varhaiskasvatuksen henkilöstö on sitoutunut luomaan kaikkia ihmisiä kunnioittavan ilmapiirin niin, että jokainen lapsi voi kokea itsensä ja perheensä arvokkaaksi. Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa ei hyväksytä kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa. Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa on laadittu kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma, joka löytyy kunnan internetsivuilta.

Varhaiskasvatuksessa on yhteinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, jota päivitetään noin kolmen vuoden välein tai tarvittaessa. Suunnitelman toteutumista ja toimipaikkakohtaisia

painotuksia tarkastellaan säännöllisesti ryhmävasun täydentämisen yhteydessä osana pedagogista suunnittelua ja arviointia.

Pihtiputaan perhepäivähoitolapset pilkillä

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillaessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuseräisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁹⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatusta ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Pihtiputaalla:

Pihtiputaan kunnassa varhaiskasvatusta toteutetaan kokopäiväpedagogiikan hengessä. Kokopäiväpedagogiikan käsite ohjaa kasvattajia suuntaamaan ajattelua lapsen ja ryhmän koko päivään ja päivän eri vaiheisiin, mukaan lukien siirtymät, ulkoilut, lepoaika, ruokailu, perushoitotilanteet ja pienryhmätoiminnot. Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus sekä varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet kulkevat tietoisesti kasvattajan ajattelussa koko päivän ajan, kaikissa arjen tilanteissa ja toiminnoissa. Näin ollen myös tavoitteiden asettelu ulottuu kaikkiin, ennalta suunniteltuihin sekä spontaaneihin, päivän tilanteisiin. Lapsikohtaiset tavoitteet

kasvattajien ja ryhmän pedagogiselle toiminnalle kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja tavoitteet huomioidaan ryhmävasua laadittaessa ja ryhmäkohtaisia käytäntöjä pohdittaessa.

Ajattelemme, että jokainen hetki päivässä on paras hetki, jokainen hetki päivässä on pedagoginen hetki ja että jokainen arjen tilanne on lapselle tärkeä ja merkityksellinen.

Pukemisen harjoittelua kuvatuen avulla

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito

- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Pihtiputaalla:

Tavoitteena laaja-alaisessa osaamisessa on opettaa lapselle luontainen tapa oppia ja toimia ympäristössään. Kun lapsen kanssa opetellaan yhdessä arjen taitoja ja itsestä huolehtimista, lapsi oppii kiinnittämään huomiota omaan hyvinvointiinsa ja hyödyntämään taitoja myös tulevaisuudessa. Lapsia ohjataan mm. huolehtimaan omista tavaroistaan sekä hygieniastaan.

Rohkaisemme lasta ajattelemaan, tutkimaan, pohtimaan ja oivaltamaan uusia asioita. Luomme hänelle rikasta ja laajaa maailmankuvaa kiinnittämällä huomiota hänen ajatuksiinsa ja pohdintoihinsa sekä esittämällä tarkentavia kysymyksiä ja etsimällä monipuolisesti tietoa yhdessä. Digitaalinen osaaminen kehittyy, kun yhdessä lasten kanssa dokumentoidaan arkea kuvin sekä videoin ja palataan yhdessä tarkastelemaan opittua ja koettua.

Hyvät tunne- ja turvataidot antavat lapselle itseluottamusta ja oikeaa asennetta kohdata erilaisia ihmisiä ja ilmiöitä ympärillään. Kaveritaitojen kehittyminen ja ylläpitäminen aikuisten ja vertaisryhmien tuella on varhaiskasvatuksessa keskeinen tavoite. Ryhmissä hyödynnetään tietoisesti mm. sadutusta, draamaa sekä erilaisia tunne- ja turvataito-ohjelmia ja -materiaaleja. Kohtaamme kaikki lapset ja perheet kunnioittavasti. Henkilöstö toimii hyvänä vuorovaikutuksen mallina. Osallisuuden kokemus on tärkeää, lasten mielipiteet ja mielenkiinnon kohteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Parhaimmillaan lasten innostuksesta syntyy projekteja, joihin koko ryhmä sitoutuu pitkäjänteisesti.

TERVEYTTÄ JA ILOA RUOASTA -varhaiskasvatuksen ruokailusuositus (2018) antaa yleiset suuntaviivat terveyttä ja hyvinvointia edistävän ruoan tarjoamisesta ja ruokakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Ruokailu ja ruokakasvatus ovat varhaiskasvatuksessa pedagogista toimintaa ja osa kokonaisvaltaista hyvinvointioppimista. Kannustamme positiivisen ilmapiirin keinoin maistelemaan erilaisia makuja ja tuemme lasten omatoimisuustaitoja ikätasoisesti mm. harjoittelemalla ruokailuvälineiden käyttöä, voileivän voittoa, maidon kaatamista lasiin ja astioiden palauttamista paikoilleen. Tiedostamme ruokailutilanteiden merkityksen niin myönteisen ruokasuhteen ja itsesäätelytaitojen kehittymisen kuin ympäristökasvatuksen tukemisen näkökulmista. Ohjaamme lapsia ottamaan ruokaa itselle sopiva määrä, jotta lapsi voi oppia tunnistamaan makuja ja kylläisyyden tunnetta, mutta välttämättä turhan ruokahävikin syntymistä. Ruokailuun liittyviä linjauksia ja tavoitteita kehitetään yhteistyössä ruokapalveluhenkilöstön ja varhaiskasvatushenkilöstön kesken hyödyntäen vuosittain tehtävää Nykytila.fi arviointia ja Keski-Suomen ruokakasvatusverkoston tapaamisia.

ILOA, LEIKKIÄ JA YHDESSÄ TEKEMISTÄ Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset kulkevat mukana toiminnassamme. Lapsella on synnynnäinen tarve olla fyysisesti aktiivinen ja liikunnallinen elämäntapa alkaa kehittyä jo varhain lapsuudessa. Ohjaamme lapsia ja perheitä liikunnalliseen elämäntapaan ja monipuolisiin liikuntamahdollisuuksiin.

Varhaiskasvatukselle hankitun muksubussin avulla pystymme tekemään pidempiä pyöräretkiä ja mahdollistamaan lasten tutustumista lähiympäristöön ja turvalliseen liikkumiseen. Sitoudumme kunnan hyvinvointisuunnitelmaan sekä toimimme yhteistyössä kunnan muiden palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka

perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Tunnelin rakentaminen vaatii sinnikkyyttä

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden

myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Hyväksyn sinut juuri sellaisena kuin olet

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Harjoittelemme yhdessä myös ruoanlaittoa

2.7.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

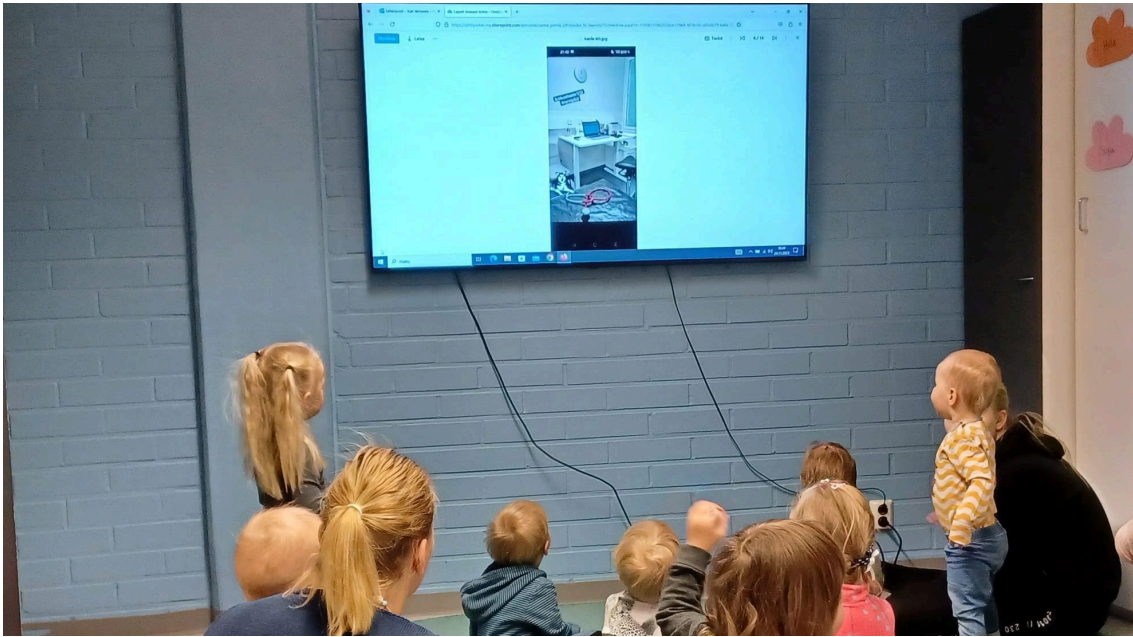

Lukukäsitteen harjoittelua

2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

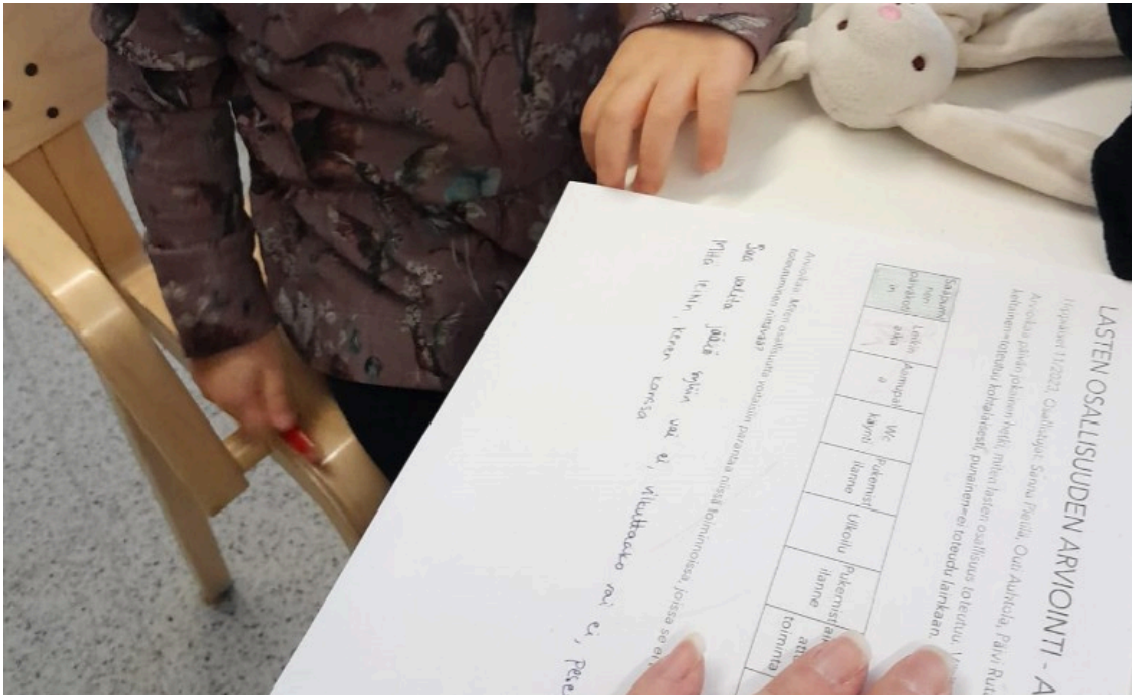

Tutustumista huoltajien työpaikkoihin kuvien ja videoiden avulla

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa omaaloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Lasten osallisuuden arviointi

2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Suunniteltaessa varhaiskasvatusta paikallisesti keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet (luvut 2.1–2.3 ja 2.6) merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa. Lisäksi paikallisesti keskustellaan miten arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5) ja laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) huomioidaan paikallisessa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Paikallisesti tarkennetaan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- miten neuvontaa ja ohjausta tarjotaan huoltajille heidän käytettävissään olevista varhaiskasvatuspalveluista
- periaatteet, joilla lapsiryhmät muodostetaan
- siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyä varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Tämän luvun sisältöjä ja tavoitteita syvennetään seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria⁹⁵ kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiseksi sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁹⁶.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Pihtiputaalla:

Toimintakulttuuriamme kehitetään ja arvioidaan säännöllisesti. Toimintakaudelle sovitaan vuosittain oma teema koko varhaiskasvatuksen kehittämisen kohteeksi. Jokaisessa ryhmässä tehdään toimintakauden alussa tiimisopimukset. Tiimisopimuksessa henkilökunta sitoutuu toimimaan yhteisten periaatteiden mukaisesti. Sopimuksessa käsitellään mm. arvoja sekä tiimin hyvinvointiin ja vuorovaikutukseen liittyviä asioita. Hyvä työyhteisö osaa hyödyntää kunkin työntekijän erilaisia työtehtäviä, vahvuuksia ja erityisosaamista. Tiimisopimusta arvioidaan tarpeen mukaan, mutta vähintään puolivuositain. Viikoittaiset tiimipalaverit ja niiden dokumentointi ovat tärkeitä arjen toiminnan suunnittelussa ja jatkuvassa arvioinnissa. Huoltajille toiminnasta viestitään sway-ohjelman kuukausitiedotteilla, näin saadaan pedagogista toimintaa näkyväksi perheille ja toiminnasta kerrotaan tietoturvallisesti kuvia hyödyntäen.

Pihtiputaalla kaikissa ryhmissä tehdään ryhmävasut. Ryhmävasussa tulee avatuksi pedagogiset perustelut lapsiryhmän vasujen mukaisen toiminnan tukemiseksi, myös ryhmävasua arvioidaan säännöllisesti. Perhepäivähoidossa johtaja tai veo on apuna ryhmävasun tekemisessä. Koko henkilöstöllä on kuukausittain pysäkki-iltoja, joissa käsitellään ajankohtaisia aiheita ja toiminnan pedagogiikkaa. Ryhmissä pidetään suunnittelu- ja arviointipalaverit syksyllä, vuodenvaihteessa ja toimintakauden päättyessä. Tiimien tukena ovat varhaiskasvatuksen erityisopettaja, päiväkodin johtaja sekä varhaiskasvatusjohtaja. Pedagoginen johtaminen ja tiimien hyvinvointi ovat meillä tärkeitä, kaikella toiminnalla tulee olla pedagogiset perustelut ja tiimeissä selkeästi sovitut toimintatavat sekä avoin vuorovaikutus. Johtajien tehtävänä on olla ryhmän asioista tietoisia sekä valvoa ja kehittää toimintaa.

Toimintakulttuuriin vaikuttavat työntekijät, lapset ja huoltajat sekä lähiyhteisöjen toimijat. Hyvä ja lämmin toimintakulttuuri koostuu kaikkien yhteisestä vuorovaikutuksesta. Tämän vuoksi perheet ja lähiyhteisön toimijat otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Haluamme heti varhaiskasvatuksen aloittamisesta alkaen tukea avoimen ja hyvän toimintakulttuurin luomista perheiden kanssa. Teemme huoltajille säännöllisesti asiakastytytyväisyyskyselyjä osallisuuden tukemiseksi sekä toiminnan kehittämiseksi.

Jokainen tuo tiimiin omat vahvuutensa

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyytteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Pihtiportaalla:

Kunnassamme tehdään henkilökunnalle koulutussuunnitelma, lisäksi lyhyemmistä koulutuksista sovitaan työntekijän ja esihenkilön kesken. Henkilökunnan toiveita kuunnellaan ja yhdessä esihenkilön kanssa pohditaan, mikä koulutus tukee työntekijää ja koko työyhteisöä. Koulutustoiveita käsitellään kehityskeskustelun yhteydessä vuosittain. Toimintakausilla painottuvat erilaiset teemat, jolloin järjestetään myös teemaan liittyvää koulutusta. Henkilökunta arvioi keväisin kulunutta toimintakautta ja pääsee vaikuttamaan tulevan toimintakauden suunnitteluun. Muita ajankohtaisia asioita käsitellään mm. varhaiskasvatuksen pysäkki-illoissa, peda- ja tiimipalavereissa.

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyysuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Pihtiputaalla:

Varhaiskasvatuksen henkilöstönä arvostamme lasten leikkiä. Tarjoamme lapselle mahdollisuuksia oppia uusia asioita leikin kautta. Suosimme pienryhmätoimintaa, koska se mahdollistaa jokaisen lapsen huomioimisen ja kuulluksi tuleminen sekä vaikuttaa myönteisesti lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Olemme aidosti kiinnostuneita ja mukana lasten leikeissä. Tuemme pitkäkestoista leikkiä.

Varhaiskasvatuksessamme monipuolinen leikki on oppimisen pohja. Leikki on lapselle mahdollisuus ja väline:

- havainnoida ympäristöä
- luoda yhteys kavereihin
- oppia uutta
- hankkia tietoa
- harjoitella taitoja, tunteita
- kehittää ajattelua

Henkilökunnan tehtävänä on tarjota lapsille monipuolisia leikkimahdollisuuksia, rikastuttaa leikkiä ja tukea lasten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita. Leikkiympäristöjä muokataan lasten mielenkiinnon kohteiden mukaisesti.

Takkatulen ääressä

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁹⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁹⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

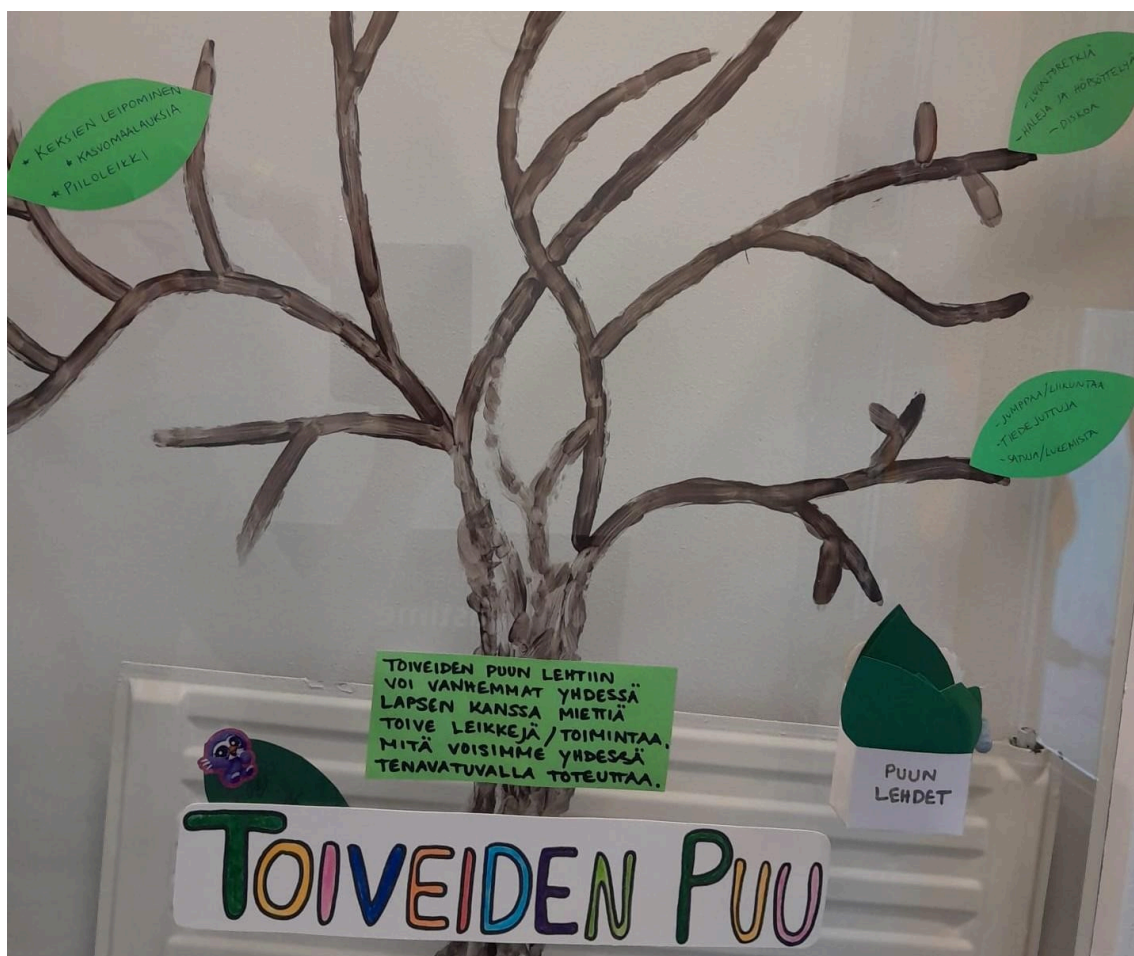
Pihtiputaalla:

Lasten ja perheiden osallisuutta toiminnassa vahvistetaan erilaisilla keinoilla. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten osallisuutta erityisesti kuuntelemalla ja havainnoimalla lasta arjessa. Yksiköt sopivat vuosittain osallisuutta tukevista käytännöistä ja arvioivat niiden

⁹⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁹⁸ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

toteutumista. Käytössä on mm. lasten kokouksia, äänestyksiä yms. Selvityskeinot valitaan ryhmälle ja ikätasolle sopivista menetelmistä. Useassa yksikössä on esim. toiveiden puu, johon perhe voi laittaa esille omia toiveitaan.

Toiveiden puu

Lapsen vasukeskustelun lähestyessä voidaan pelata lasten kanssa vasupeliä, jonka avulla saadaan selville lapsen mielenkiinnon kohteita ja ajatuksia toiminnasta.

Kasvatusyhteistyön myötä varhaiskasvatuksen kehittämideoita tulee huoltajilta päivittäisissä keskusteluissa. Myös vasukeskustelut, vanhempainillat, palautelaatikat ja muut kyselyt ovat keinoja, joilla huoltajat pystyvät vaikuttamaan toimintaan. Huoltajia voidaan osallistaa myös erilaisten teemapäivien, retkien, vierailujen ja projektien myötä. Huoltajien mielipiteitä ja toiveita kartoitetaan asiakastytyväisyyskyselyllä säännöllisin väliajoin. Kysely tehdään joka kevät toimintakauden loppupuolella, jolloin huoltajat voivat arvioida kulunutta toimintakautta ja vaikuttaa tulevan toimintakauden suunnitteluun. Ruokahuolto järjestää säännöllisesti oman mielipidekyselynsä.

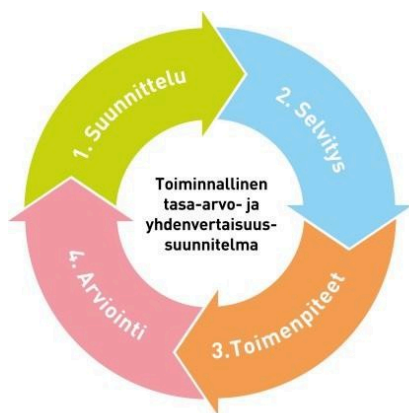
1.6.2023 alkaen varhaiskasvatusta velvoittaa toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Sen myötä varhaiskasvatuksessa tarkastellaan säännöllisesti arvoja ja asenteita, jotka vaikuttavat omaan ja työyhteisön toimintaan, sekä tunnistetaan ja puretaan eriarvoistavia käytänteitä, jotka ovat esteenä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiselle.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on jatkuva prosessi, joka kytkeytyy muuhun pedagogiseen suunnitteluun ja arviointiin. Suunnitelmat laaditaan yhteistyössä henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa, jotta ne tukevat varhaiskasvatuksen arjen toteutusta.

Varhaiskasvatuksessa on yhteinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, jota päivitetään noin kolmen vuoden välein tai tarvittaessa. Toimipaikkakohtaisia painotuksia ja toteutumista

tarkastellaan säännöllisesti ryhmävasun täydentämisen yhteydessä. Henkilöstö sopii yhdessä havainnoinnissa käytettävistä menetelmistä ja toteuttaa havainnointia pidemmällä aikavälillä. Havainnoinnin pohjalta määritellään kehittämiskohteet, ja lasten sekä huoltajien osallisuus huomioidaan siihen sopivilla tavoilla.

Tavoitteena on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen varhaiskasvatus koko kunnan alueella.

OPH: Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuden prosessi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kuva Kaisa Rekinen

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja

keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Pihtiportaalla:

Toimintamme pohjana on valtakunnalliset varhaiskasvatuksen turvallisuusohjeet. Varhaiskasvatuksen henkilökunta on EA -koulutettu ja koulutusten päivityksistä huolehditaan. Yksiköissä on omat turvallisuussuunnitelmat, joita päivitetään säännöllisesti. Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen on varhaiskasvatuksellamme oma ohjeistus, joka löytyy kunnan nettisivuilta. Tunnekasvatuksella on vahva rooli Pihtiportaalla varhaiskasvatuksessa, tunteita harjoitellaan ryhmissä säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen edustus on mukana kunnan hyvinvointisuunnitelman teossa sekä osallistuu Keski-Suomen ELY-keskuksen ja Keski-Suomen liiton liikenneturvallisuusfoorumiin. Osallistumme myös liikenneturvan liikenneturvallisuus teemaviikkoihin ja jaamme niistä tietoa koteihin.

Ryhmän omat säännöt

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö¹⁰⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyypioiden rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Pihtiputaalla:

Varhaiskasvatuksessa panostetaan oppimisympäristöihin niin sisällä kuin ulkonakin. Tilat järjestetään leikkiä ja oppimista tukeviksi ja niitä muokataan lasten mielenkiinnon kohteiden ja toiveiden mukaan. Myös viihtyvyyteen ja äänimaailmaan kiinnitetään erityistä huomiota. Lapsia jaetaan mahdollisimman usein pienryhmiin, pienryhmätoiminnalla pystytään mm. yksilöllisempään huomioimiseen ja vuorovaikutukseen sekä minimoimaan äänimaailmaa. Tukea tarvitsevien lasten tarpeet huomioidaan oppimisympäristössä sekä pienryhmien muodostamisessa.

Kasvattajat havainnoivat lasten leikkejä, kuuntelevat kehitysideoita, jotta osaavat muuttaa tilaratkaisuja tarpeen mukaan. Tarvittavien välineiden, lelujen ja pelien esilläolo mietitään kulloinkin ryhmän tarpeita parhaiten vastaaviksi. Leikkiympäristöjen turvallisuutta tarkkaillaan päivittäin.

Oman lähiympäristön lisäksi hyödynnetään muita paikallisia oppimisympäristöjä, joita ovat esim. lähimetsät, rannat, leikkialueet, kirjasto, liikuntasali, urheilukenttä yms. Oppimisympäristöjä pääsemme hyödyntämään laajemmin muksubussin avulla.

Piihtiputaan varhaiskasvatuksen muksubussi: Tintti

Oppimisympäristönä metsä

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä¹⁰¹.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa¹⁰². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatusta arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi¹⁰³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua¹⁰⁴ lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Pihtiputaalla:

Porot osallistumassa joulutapahtumaan

Pihtiputaalla jokaiselle lapselle pyritään löytämään sopiva varhaiskasvatuspaikka, jossa huomioidaan hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa. Paikan valintaan vaikuttavat lapsen erityistarpeet ja huoltajien toiveet. Huoltajien kanssa luodaan luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutussuhde.

¹⁰³ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

Henkilöstö tukee aktiivisesti perheitä lasten huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Panostamme jokaisen lapsen varhaiskasvatukseen. Lapsella ja hänen huoltajillaan on mahdollisuus käydä tutustumassa tulevaan varhaiskasvatusyksikköön useampia kertoja. Varhaiskasvatuksen alkaessa huoltajien on mahdollista tulla lapsen mukaan. Ennen varhaiskasvatuksen alkamista tai heti sen alettua tehdään huoltajien kanssa palvelusopimus. Sopimusta päivitetään tarvittaessa. Jokaiselle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu, jota päivitetään vähintään kerran vuodessa ja aina hoitopaikan vaihtuessa. Mikäli lapsen huoltajat ovat eronneet ja heillä on yhteishuoltajuus, tulee molemmat huoltajista kutsua sekä palvelusopimuksen että vasun tekemiseen. Yhteisöllisyyttä vahvistetaan yhteisillä tapahtumilla ja vanhempainilloilla.

Pihtiputaalla on käytössä Lapset Puheeksi (LP) -menetelmä, jonka käyttöön henkilökuntaa koulutetaan. Menetelmän avulla rakennetaan yhteistä ymmärrystä sekä pohditaan keinoja lapsen arkipäivän sujumiseen ja yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. LP-työskentelyssä pyritään tukemaan lapsen hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä sekä ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä. Menetelmä rakentuu Lapset puheeksi-keskustelusta ja -neuvonpidosta. Menetelmän käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen. Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa LP-keskustelu on systemaattisesti käytössä sovittuina ikäkausina ja sitä tarjotaan 1-, 3- ja 5-vuotiaiden lasten huoltajille. Lapset Puheeksi -menetelmää voidaan käyttää myös muina aikoina erilaisissa lapsen ja perheen tilanteissa ja sen voi kutsua koolle mikä tahansa yhteistyössä huoltajien kanssa.

Perheiden laulutuokio alkamassa

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet¹⁰⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 7 §

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 §

opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa¹⁰⁷.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁸.

Pihtiputaalla:

Yhteistyö lastenneuvolan ja Keski-Suomen hyvinvointialueen terveystarkastuspalvelujen kanssa:

Pihtiputaalla 18 kk:n ja 4-vuotiaan lapsen laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen huoltajien laatima arvio lapsen toimimisesta ja hyvinvoinnista ryhmässä ja kotona. Yhteistyölomake toimitetaan neuvolaan ennen ikäkausitarkastuksen ajankohtaa. Neuvolasta lomake toimitetaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kautta takaisin lapsen ryhmään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lomakkeen laadintapäivä ja neuvolan yhteenvedosta mahdolliset lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät varhaiskasvatusta koskevat asiat.

Puheterapiaan, toimintaterapiaan, fysioterapiaan ja pikkulapsiperheiden psykologipalveluihin ohjautumisessa noudatetaan Keski-Suomen hyvinvointialueen laatimia ohjeistuksia.

Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä lapsen ympärillä toimivan monialaisen yhteistyöverkoston kanssa ensisijaisesti huoltajien suostumuksella. Suostumus pyydetään tapauskohtaisesti ja yhteydenotot kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Monialaisen yhteistyöverkoston toimijat voivat osallistua lapsen vasukeskusteluun ja kuntouttavilta tahoilta voidaan pyytää ohjausta ja konsultaatiota tarpeen mukaisesti.

Yhteistyö Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaalipalvelujen kanssa:

Mikäli varhaiskasvatusta tarjotaan sosiaalipalvelujen tukitoimena (sosiaalihuoltolain tai lastensuojelun avohuollon mukaisena) laaditaan yhteistyösopimus sosiaalitoimen, varhaiskasvatushenkilöstön ja perheen kesken. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lomakkeen laadintapäivämäärä ja lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät varhaiskasvatusta koskevat asiat. Yhteistyöpalaverissa sovittujen asioiden etenemistä seurataan ja arvioidaan sovitun aikataulun mukaan. Varhaiskasvatuksesta osallistutaan palvelutarpeen arviointipalaveriin sosiaalitoimen kutsumana. Tarvittaessa varhaiskasvatushenkilöstö on velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen (Lastensuojelulaki 25§). Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös perheneuvolan kanssa. Yhteistyökäytänteet ja niiden arviointi käydään läpi vuosittain yhteistyötahojen kanssa.

Muita yhteistyötahoja ovat mm. esiopetus ja koulu, keittiö ja ruokapalveluhenkilöstö, kiinteistö- ja laitoshuolto, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi, poliisi, pelastuslaitos sekä eri seurakunnat, järjestöt ja yhteisöt. Perhekeskustoiminnan myötä järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistynyt ja palveluja

¹⁰⁷ Varhaiskasvatustalaki 7 §

¹⁰⁸ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustalaki 7 §

kehitetään myös kotona olevat lapsiperheet huomioiden. Paikallinen perhekeskusverkosto kokoontuu säännöllisesti.

Yhteistyötä eri ikäisten kanssa

3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan

- *varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt*
- *inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen*
- *varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt*
- *monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat*
- *mahdollinen toiminnan kehittämisen yhteistyö muiden tahojen kanssa: kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa*
- *eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt*
- *miten kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään esimerkiksi laatimalla yhteiset säännöt ja toimintatavat yhdessä varhaiskasvatusyhteisön kesken*
- *miten kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pihtiputaalla:

Käytössä olevia tiedonkeruumenetelmiä:

- tiimisopimukset, ryhmävasut ja toimintasuunnitelmat
- lasten palvelusopimukset, lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (vasupeli, tähti- työkalut)
- palaverimuistiot ja kirjaukset havainnoista (leikit, kertomukset, sadutus)
- lasten piirustukset ja muut tuotokset
- valokuvat, videot (lasten arjen toiminnoista)
- reissuvihkot, kuvakansiot tms. (tarvittaessa)
- varhaiskasvatuksen huomiot/lausunnot terveydenhoitopalveluihin (tarvittaessa)
- esiopetukseen lähtevien taitojen kartoitukset
- Lukiva testit (4-5 v.), Kettutesti (3-vuotiaan lapsen kielen kehityksen arviointimenetelmä)
- Lapset puheeksi -toimintasuunnitelma ja neuvonpitolomake
- Yhteistyölomakeet neuvolan kanssa (18 kk ja 4 v.)
- S2 kielen kehityksen havainnointi- ja arviointilomakkeet mm. Roihusten eväsretki
- sosiaalipalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyö- ja seurantalomake
- Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvä esiopetuksen HOJKS

Dokumentointi on myös ammatillisen kasvun väline henkilökunnalle. Se haastaa aikuiset keskustelemaan, arvioimaan omia toimintatapojaan ja menetelmiään. Toimintaa suunnitellaan ja arvioidaan säännöllisen vuosikellon mukaisesti aina syksyisin, vuoden vaihteessa ja keväisin.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Päiväunet ulkona

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnointia käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustele leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Tavoitteet Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa:

- itseilmaisuuun ja luovuuteen kannustaminen
- mielikuvituksen kehittäminen
- itseluottamuksen vahvistaminen
- sosiaalisuuden kehittäminen
- vuorovaikutustaitojen kehittäminen
- keskittymistaidon kehittäminen
- yhteistyökyvyn parantaminen
- tunnetaitojen harjoittelu
- myötätunnon ja empatian vahvistaminen
- ilo ja mielihyvä, onnistumisen kokeminen
- pettymysten sietäminen
- käsitteiden ja sääntöjen oppiminen
- tiedollisten taitojen harjaannuttaminen
- kielen harjaannuttaminen

Menetelmät ja sisällöt Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa:

- roolileikit (esim. kotileikit, ammattileikit)
- rakenteluleikit
- luonnonmateriaalileikit
- vesi- ja hiekkaleikit
- pienoismateriaalileikit
- käsinukkeleikit
- sormileikit
- laulu- ja piirileikit
- liikuntaleikit ja kilpailut
- pihaleikit ja perinneleikit
- didaktiset leikit ja pelit (domino, lotto, muistipelit)
- näytelmäleikit
- pelit ja digitaaliset välineet (esim. tabletti), joita nykytekniikalla hyödynnetään
- peuhuleikit, hassuttelu ja hulluttelu

Kasvattajan rooli:

- järjestää turvallinen leikkiympäristö ulkona ja sisällä
- järjestää aikaa, tilaa ja materiaaleja, rauhaa, mahdollisuus leikille
- tukea leikkiin kiinnittymistä ja pitkäkestoisen leikin syntyä
- rikastuttaa leikkiä, esim. ehdottaa ja mallintaa uusia leikkirooleja
- auttaa neuvottelemaan, sopimaan ja ratkaisemaan ristiriitoja

- havainnoida ja dokumentoida leikkiä
- siirtää leikkiaperinnettä
- arvostaa leikkiä, välttää turhaa puuttumista ja ohjaamista, mutta olla kuitenkin saatavilla
- opettaa leikkiä, ohjata vuorovaikutuksen keinoin ja/tai olla itse mukana leikissä
- keskustella lapsen vanhemman kanssa leikin merkityksestä ja havainnoista
- vastata lasten leikkialoitteisiin, antaa kokeiluille tilaa
- kuunnella lasta, löytää vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet
- vaalia lapsen oikeutta olla lapsi

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti.

Perinneleikkejä

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden¹⁰⁹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- *Kielten rikas maailma*
- *Ilmaisun monet muodot*
- *Minä ja meidän yhteisömme*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni*
- *Kasvan, liikun ja kehityn.*

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma (001)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös

äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Pihtiputaalla:

1. Annamme lapselle oikean puhemallin.
2. Pidämme lasta sylissä; juttelemme ja luemme paljon.
3. Opettelemme ja opetamme vuorovaikutustaitoja (olemalla aikuisina hyviä esimerkkejä, muistamalla huumorin merkitys, sanoittamalla tunteita, tutustumalla vastavuoroisesti)
4. Kartutamme lapsen ymmärtämisen taitoja (juttelemalla lapselle asiayhteyksissä, sanoittamalla toimintaa ja asioita, joihin lapsi kiinnittää huomiota, lukemalla vuorovaikutteisesti, käyttämällä havainnollisuutta, kuvatukea ja viittomia, käyttämällä lyhyitä ja selkeitä ohjeita, toistamalla asioita yhä uudelleen).
5. Tuemme lapsen puheen tuottamisen taitoja (mallintamalla ja rohkaisemalla lasta tuottamaan ääniä, sanoja ja lauseita, rallatteleamalla, suujumppaamalla, hyödyntämällä monipuolisesti ilmeitä, eleitä ja äänensävyjä).
6. Ohjaamme lasta kielen käyttötaitoihin (opettelemalla hyviä tapoja, käyttämällä huumoria, kertomalla ja selittämällä, eläytymällä).
7. Autamme lasta kartuttamaan kielellistä muistia ja sanavarastoa (loruilla ja laululeikeillä, leikkittelyllä, nimeämisellä, keskusteluilla ja lukemisella).
8. Lisäämme lapsen kielitietoisuutta vaihtelevilla, rikkailta teksteillä ja korostamalla sanojen merkitystä.
9. Hyödynnämme kirjastoa, kirjastoautoa, satuhetkiä, teatteria yms. kieltä rikastuttavia tapahtumia.
10. Tuemme lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä, ja huomioimme, että kodeissa saatetaan puhua useita kieliä.

Pihtiputaalla on käytössä lukivalmiuksien arviointimenetelmä (LUKIVA) 4-5-vuotiaille. LUKIVA-arviointi tehdään kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille varhaiskasvatuksen toimesta tai neuvolassa 5-vuotistarkastuksen yhteydessä kotihoidossa oleville lapsille. Myös puheterapeutti voi tehdä LUKIVA-arvioinnin omille asiakkailleen.

Kuvatuki kulkee myös mukana

4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehitymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille

annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Pihtiputaalla:

Musiikillinen ilmaisu

- hiljaisuus erilaiset äänet
- rytmi
- soittimet ja soittaminen
- laulut ja laululeikit
- tanssi ja muu musiikkiliikunta
- musiikin kuuntelu
- esiintymiset

- musiikkielämykset ja -tapahtumat

Kuvallinen ja käsityöllinen ilmaisu pitää sisällään tekemistä ja kokemista:

- piirtäminen, maalaaminen
- muovailu
- rakentelu
- havainnoiminen näköaistin avulla
- esteettisten elämysten kokeminen
- lapsille suunnatut taidepajat
- taidenäyttelyn kokoaminen tai näyttelyissä vieraileminen
- kokeillaan, tutkitaan, tehdään yhdessä erilaisista materiaaleista sekä erilaisin käsityön tekniikoin

Sanallinen ja kehollinen ilmaisu on mm:

- teatteria ja tanssia
- leikkiä
- mielikuvituksen tuottamia elämyksiä/kokemuksia
- draamaa, lasten kirjallisuuden hyödyntämistä, sanataidetta

Taidenäyttely

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenaajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Pihtiputaalla:

Eettisessä ajattelussamme painottuvat:

- ystävyys
- oikean/väärän pohdinta
- oikeudenmukaisuus
- erilaisuuden hyväksyminen
- tunteet: ilo, suru, pelko ym.
- ryhmän yhteiset säännöt

Katsomuskasvatuksessa paneudutaan:

- keskinäiseen kunnioitukseen
- asioiden ja ilmiöiden ymmärtämiseen
- erilaisten ihmisten hyväksymiseen
- kulttuuriin ja vuodenvuorokiertoon liittyviin juhliin
- tutustutaan ryhmässä läsnäoleviin uskontoihin ja katsomuksiin sekä uskonnottomuuteen
- Katsomuksellisiin asioihin tutustuttaessa perheiden näkemyksiä kuullaan ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon.

Lähiyhteisön menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen tutustutaan:

- perinneleikeillä
- hyödyntämällä huoltajien asiantuntemusta
- isovanhempien vierailuilla
- perheitten yhteisillä tapahtumilla
- äitien- ja isänpäiväkahvituksilla
- ajankohtaisista lasta kiinnostavista asioista keskustelemalla
- lähiympäristöön tutustumalla
- pohtimalla tulevaisuutta

Mediakasvatusta toteutetaan:

- tutustumalla eri medioihin
- kokeilemalla itse
- harjoittelemalla
- ohjaamalla lasta vastuulliseen ja turvalliseen median käyttöön
- hyödyntämällä mediaa luovasti (esim. sanomalehtiaskartelu)

Yhdessä järven rannalla

Varhaiskasvatuksen tutustuminen kirkkoon

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voitonsa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Eriyistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Pihtiputaalla:

Matemaattista ajattelua kehitämme monissa arjen tilanteissa:

(Lähde: Kajetski, T. & Salminen, M. (2018). Uusi Matikasta moneksi. Toiminnallista matematiikkaa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.)

Alle 3-vuotiaiden kanssa:

- Hahmotetaan ja sanoitetaan esineiden ja ympäristön erilaisia ominaisuuksia.
- Tutustutaan sijainti- ja suhdekäsitteisiin ja nimetään niitä arjen ympäristössä (esim. alla ja päällä, kylmä ja kuuma, iso ja pieni, kaikki, paljon ja vähän).
- Harjoitellaan yksinkertaista luokittelua yhden selkeän ominaisuuden mukaan (esim. väri).
- Ohjataan lapsen huomio valmiiden ja konkreettisten sekä yksinkertaisten säännönmukaisuuksien hahmottamiseen toistamalla niitä ääneen.
- Tutustutaan geometriaan rakentelemalla erilaisilla välineillä.
- Tutustutaan ajan käsitteisiin ympäristöä havainnoimalla (esim. vuorokauden- ja vuodenaajat).
- Kiinnitetään tietoisesti huomiota ympäristössä olevien esineiden ja asioiden lukumääriin.

- Harjoitellaan hahmottamaan lukumääriä lukualueella 1-3 laskematta niitä.
- Harjoitellaan lukumäärien laskemista lapsen taitotason mukaan ja kiinnitetään huomiota yksi yhteen vastaavuuden kehittymiseen.

3-5-vuotiaiden kanssa:

- Harjoitellaan erilaisten ominaisuuksien yksityiskohtaisempaa hahmottamista ja nimeämistä (esimerkiksi samankaltaisuudet ja eroavaisuudet).
- Tutustutaan sijainti- ja suhdekäsitteisiin ja nimetään niitä arjen ympäristössä (edessä ja takana, vieressä, molemmat, kohta, usein, pitkä ja lyhyt, kevyt ja painava).
- Vertaillaan asioiden ja esineiden ominaisuuksia (esim. suurempi ja pienempi)
- Harjoitellaan luokittelua esineiden erilaisten ominaisuuksien mukaan (esim. pehmeä tai kova)
- Hahmotetaan ja jatketaan valmiita ja olemassa olevia konkreettisia ja yksinkertaisia säännönmukaisuuksia (esim. sininen-punainen-sininen-punainen...)
- Kokeillaan mittaamista käyttäen välineenä lapsen kehoa.
- Tutustutaan geometriaan rakentelemalla, muovailemalla, askartelemalla.
- Tutustutaan aikakäsitteisiin ympäristöä havainnoimalla (esim. vuorokaudenajat ja vuodenaajat).
- Kiinnitetään tietoisesti huomiota ympäristössä esiintyviin lukumääriin.
- Harjoitellaan lukumäärien hahmottamista lukualueella 1-4 laskematta niitä.
- Lasketaan lukumääriä lapsen taitotason mukaan ja opetellaan yksi yhteen vastaavuutta.
- Harjoitellaan lukujonotaitoja konkreettisesti ja monipuolisesti arjen eri tilanteissa. Tavoitteena lukujen luetteleminen edestakaisin lukualueella 1-10 yksilölliset taitoerot huomioiden.

Ympäristökasvatuksessamme korostuvat luonto, luontosuhde ja luonnon kunnioittaminen. Tietoa, taitoa ja elämyksiä hankitaan ympäristöä tutkien, retkeillen, kierrättäen, katsellen, kuunnellen ja nauttien. Lähiympäristömme mahdollistaa monenlaiset tutustumiset (työpaikat, paloasemat, poliisiasemat, koulut yms.). Painotamme kestävästä elämäntapaa, ei roskata, kierrätetään, säästetään.

Teknologiakasvatuksessa tutustumme arjen tilanteissa varhaiskasvatusyksikön käyttämiin erilaisiin laitteisiin esim. tabletit, videotykit, äänentoistolaitteet. Laitteita opetellaan käyttämään turvallisesti, pedagogisesti ja monipuolisesti yhdessä aikuisen kanssa.

Tutkimista järven rannalla

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)

*Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.*

*Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.*

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset

saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojä tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syöminen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävää elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Pihtiputaalla:

Liikuntakasvatus on keskeinen ja tärkeä osa varhaiskasvatustamme; pohjana valtakunnallinen varhaiskasvatuksen liikuntasuositus. Hyödynnämme liikunnan toteuttamisessa lähiluontoa, paikkakunnan olemassa olevia liikuntapaikkoja (koulujen sisäliikuntatilat, hiihtoladut, jääkiekkokaukalot, pururadat yms.). Liikunnasta keskusteleminen, liikkumaan kannustaminen ja erilaiset liikuntatapahtumat ovat osa arkeamme. Liikumme monipuolisesti ja huomioimme liikunnan ilon. Kehontuntemus ja -hallinta sekä motoriset perustaidot eri aistein, vuodenaikat huomioiden. Pihtiputaan varhaiskasvatus on mukana kunnan hyvinvointisuunnitelman toteuttamisessa ja llo kasvaa liikkuen -varhaiskasvatuksen liikunta- ja hyvinvointiohjelmassa. Paikallista liikenneturvallisuutta kehitetään Keski-Suomen ELY-keskuksen ja Keski-Suomen liiton liikenneturvallisuusfoorumeissa.

Motoristen taitojen harjoittelua

Ruokakasvatuksessamme tutustumme aiheeseen eri aistein, osallistumalla (leipominen, pöytien kattaminen) ja kokeilemalla. Hyvien pöytätapojen, omatoimisuuden ja terveellisen ravinnon merkitys on keskeistä päivittäisissä ruokailuhetkissämme. Myönteinen suhtautuminen ruokaan ja ruokailutilanteisiin on ruokakasvatuksen keskeinen tavoite. Pihtiputaan varhaiskasvatus on ollut mukana Kokonaisvaltaista ruokakasvatusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen -hankkeessa. Ryhmissä tehdään ruokakasvatukseen liittyen jatkuvaa arviointia ja kehittämistä Nykytila.fi -sivuston arvioinnin mukaan. Varhaiskasvatuksen ruokailusuositus ohjaa ruokakasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa. Ruokakasvatusta kehitetään säännöllisessä yhteistyössä ruokapalvelun työntekijöiden kanssa.

Terveys ja turvallisuus ovat varhaiskasvatuksemme peruselementtejä. Arjessamme painottuvat leikki- ja toimintatilanteiden turvallisuus, lähiliikenteessä liikkuminen, monipuolinen liikunta, hyvät kaverisuhteet, lepo ja säännölliset, terveelliset ateriat.

Lapset ottamassa ruokaa

Sadonkorjuu maistiaiset

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä¹¹⁰. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään

¹¹⁰ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹¹¹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Pihtiputaalla:

Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Monikielisten perheiden huoltajia kannustetaan oman äidinkielen käyttämiseen kotona. Huoltajien asiantuntijuutta omasta kieli- ja kulttuuritaustasta hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan esim. vierailut ja teemapäivät.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa käydään huoltajien kanssa aloituskeskustelu, jossa selvitetään lapsen kieli- ja kulttuuriympäristöön liittyviä asioita. Tulkkipalveluja hyödynnetään tarpeen mukaisesti. Varhaiskasvatusyksiköihin on koottu materiaalia S2-opetuksen ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön tukemiseksi. Suomi toisena kielenä-opetusta (S2) annetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti lapsen varhaiskasvatusryhmässä. Suomi toisena kielenä -suunnitelma kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Kommunikaation apuna käytetään kuvatukea

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan seuraavia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet:

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä

- *lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa*
- *eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista*
- *kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään*
- *vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista*
- *perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.*

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatusta on säädetty¹¹². Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹¹³ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹¹⁴.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹¹⁵.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava kunta¹¹⁶. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

112 Varhaiskasvatustalaki 15 a §

113 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

114 Varhaiskasvatustalaki 15 d §

115 Varhaiskasvatustalaki 15 c §

116 Varhaiskasvatustalaki 15 e §

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹¹⁷ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹¹⁸.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹¹⁹. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹²⁰. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹²¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹²², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Pihtiputaalla:

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaisesti. Lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkintamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä. Erityisopettajan palvelut kuuluvat Pihtiputaalla automaattisesti kaikille lapsille, mutta erityistarpeita arvioidaan tapauskohtaisesti (esim. ryhmän koko, tilajärjestelyt, materiaalit, menetelmät).

Erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla sijoitusta mietitään lapsen tuen tarpeet huomioon ottaen. Kun tuen tarve tulee ilmi varhaiskasvatuksessa ollessa, järjestetään lapselle tarvittava tuki. Perhepäivähoitaja huolehtii ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta, mutta tuen suunnittelussa ja arvioinnissa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, onko lapsen parempi siirtyä päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

117 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

118 Varhaiskasvatustalaki 15 b §

119 Varhaiskasvatustalaki 31 §

120 Varhaiskasvatustalaki 15 d §

121 Varhaiskasvatustalaki 15 c §

122 Varhaiskasvatustalaki 35 ja 38 §

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta/lapsia ryhmässä ja mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Avustajan tehtäviä tarkennetaan ryhmän tarpeen mukaan, hän voi esim. auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä. Lapsella voi olla myös useampi varhaiskasvatuspaikka, esim. asumisjärjestelyistä johtuen. Tällöin tuki suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhteistyössä lasta hoitavien työntekijöiden kesken.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹²³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹²⁴.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹²⁵. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkiä. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹²⁶.

Pihtiputaalla:

Huoltajien kanssa luodaan luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutussuhde, joka on pohja kasvatusyhteistyölle. Yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen ovat yhteistyön tavoitteena. Yhteistyössä huomioidaan vuorovaikutteisuus, perheiden moninaisuus ja lapsen yksilölliset tarpeet. Henkilöstö tukee aktiivisesti vanhempia lasten huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Päivittäiset myönteisesti kuvatut havainnot lapsen päivästä huoltajalle ovat tärkeitä. Yhteistyössä hyödynnetään myös tieto- ja viestintäteknologiaa. Lapsella ja hänen huoltajillaan on mahdollisuus käydä tutustumassa tulevaan ryhmään useita kertoja ennen varhaiskasvatuksen aloittamista. Tutustumiskäynnit ovat erityisen merkityksellisiä silloin, kun kyseessä on lapsi, jolla on tuen tarvetta.

Kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille tehdään sopimus varhaiskasvatuspalvelusta ja vasu eli lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Näiden avulla suunnitellaan jokaiselle lapselle hänen ikäänsä ja tarpeitaan vastaavaa tavoitteellista toimintaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) tehdään yhteistyössä lapsen, huoltajien, työntekijöiden ja mahdollisten asiantuntijoiden kesken. Tarvittaessa käytetään tulkkiä apuna keskusteluissa. Suunnitelmaa päivitetään ja arvioidaan vähintään kerran toimintavuodessa ja sitä on tarkistettava aina, kun

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹²⁵ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Mikäli lapsen huoltajat ovat eronneet ja heillä on yhteishuoltajuus, varhaiskasvatuksen henkilöstö huolehtii molempien huoltajien mahdollisuudesta osallistua lapsen vasun laadintaan.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹²⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Pihtiputaalla:

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Pihtiputaalla yhteistyökäytännöistä ja -periaatteista Hyvinvointialueen lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa sovitaan kaksi kertaa vuodessa toteutettavien yhteistyöpalaverien puitteissa. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella ja yhteistyötä tehdessä noudatetaan salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat mm.

- lastenneuvolan terveydenhoitajat
- neuvolalääkärit
- puheterapeutit
- fysioterapeutit
- toimintaterapeutit
- varhaiskasvatuksen konsultoiva terveyskeskuspsykologi
- perheneuvolan psykologi
- perhetyöntekijät
- vammaispalveluohjaajat
- sosiaalityöntekijät

Tarvittaessa yhteistyötahoja ovat myös

- äitiysneuvolan terveydenhoitajat
- kouluterveydenhoitajat
- koulun opettajat
- koulupsykologi

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

- erikoissairaanhoido
- kuntoutusohjaajat

Tukea tarvitsevan lapsen asioissa pyritään säännölliseen yhteydenpitoon lapsen kanssa työskentelevien tahojen, kuten puheterapeutin, toimintaterapeutin ja fysioterapeutin kanssa. Heidät kutsutaan huoltajien suostumuksella lapsen vasupalaveriiniin, joita pidetään tarpeen mukaan. Terapeutit voivat käydä seuraamassa lasta ryhmässä ja antamassa toimintaohjeita henkilöstölle lapsen tukemiseksi. Tarvittaessa mukaan kutsutaan esim. kuntoutusohjaaja tai työntekijä vammaispalvelusta. Huoltajien luvalla voidaan olla yhteydessä myös neuvolaan, perheneuvolaan ja sosiaalityöhön.

Yhteistyö neuvolan ja muiden terveydenhuollon palvelujen kanssa

Pihtiputaalla 18 kk:n ja 4-vuotiaan lapsen laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio lapsen toimimisesta ja hyvinvoinnista ryhmässä. Lomakkeen laadintaan osallistuvat myös lapsen huoltajat. Neuvolasta lomake toimitetaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kautta takaisin lapsen ryhmään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lomakkeen laadintapäivä ja neuvolan yhteenvedosta mahdolliset lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät varhaiskasvatusta koskevat asiat.

On oleellista tunnistaa, milloin varhaiskasvatuksen tuki on riittävää ja milloin lapsi tulee ohjata esimerkiksi puheterapeutin, toimintaterapeutin, fysioterapeutin tai psykologin arvioon. Tuen tarpeen arviointia tehdään yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatustahojen kanssa kokoamalla havaintoja arjen tilanteista kotona ja varhaiskasvatuksessa.

KUN HUOLI HERÄÄ VARHAISKASVATUKSESSA

1. Yhteistyö lapsen huoltajien kanssa tiivistyy.
2. Keskustelu ja havaintojen jakaminen tiimissä. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja ohjaus.
3. Sovitaan yhteisistä toimintatavoista lapsen tukemiseksi lapsiryhmässä ja kotona, sekä milloin asiaan palataan. Sopimukset kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.
4. Neuvolayhteistyö. Mahdollisuus puheterapeutin ja psykologin konsultaatioon. Tarvittaessa ohjautuminen kuntoutuspalveluiden ja/tai tutkivien tahojen piiriin.
5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan yhteydenotot sekä Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Pihtiputaalla puheterapeutin, fysioterapeutin, perheneuvolan ja psykologin palvelujen piiriin ohjautuminen tapahtuu suoraan ottamalla yhteyttä ko. asiantuntijaan. Toimintaterapiapalvelujen piiriin ohjaututaan terveydenhuollon kautta. Jos lapsen arvellaan hyötyvän tarkemmista tutkimuksista, varhaiskasvatuksen henkilöstö kokoaa yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa lapsikuvauksen ko. taholle. Huoltajien kanssa sovitaan lapsikuvauksen toimittamiseen liittyvät käytännöt. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsikuvauksen laadintapäivä, kenelle lapsikuvaus on osoitettu ja miten huoltajien kanssa on sovittu lapsikuvauksen toimittamisesta. Monialaisen yhteistyön käynnistyessä sovitaan huoltajien kanssa mahdollisten asiantuntijalausuntojen toimittamisesta varhaiskasvatukseen.

Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä tarjoavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun ja huolenpitoon. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja

lastensuojeluilmoituksen tekemistä (Sosiaalihuoltolaki (1310/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014).

Varhaiskasvatuksen ollessa lastensuojelun avohuollon tukitoimena laaditaan yhteistyösopimus sosiaalitoimen, varhaiskasvatushenkilöstön ja perheen kesken. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lomakkeen laadintapäivämäärä ja lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät varhaiskasvatusta koskevat asiat. Yhteistyöpalaverissa sovittujen asioiden etenemistä seurataan ja arvioidaan sovittun aikataulun mukaan. Samanlainen yhteistyökäytäntö on kyseessä, kun asiakkuus on sosiaalihuoltolain mukaista. Varhaiskasvatuksesta osallistutaan palvelutarpeen arviointipalaveriin sosiaalitoimen kutsumana.

Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas on aina myös erityistä tukea saava oppilas ja hänelle tehdään hallintopäätös sekä varhennetun oppivelvollisuuden piiriin ottamisesta, että erityisestä tuesta. Hallintopäätöksen Pihtiputaalla tekee koulun rehtori psykologisen tai lääketieteellisen lausunnon perusteella. Päätös tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua, jo 5-vuotiaana. Tällöin lapsella on oikeus oppivelvollisuutta edeltävään, maksuttomaan esiopetukseen jo sen vuoden syksystä, jolloin hän täyttää 5 vuotta eli vuotta ennen hänen oppivelvollisuutensa alkua (varhennettu esiopetus).

Kun päätös tehdään 5-vuotiaana, merkitään päätökseen, että varhennettu oppivelvollisuus alkaa 1.8. sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Jos huoltaja päättää, että lapsi aloittaa varhennetun esiopetuksen 5-vuotiaana, annetaan hänelle heti erityistä tukea varhaiskasvatuksessa, ja hänelle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Varhennettu esiopetus toteutetaan pääsääntöisesti päiväkotiryhmässä. Mikäli lapsi tarvitsee varhennetun esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta (aamuisin, iltapäivisin tai viikonloppuisin) tulee tuki yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Hallintopäätöksen täydentävää varhaiskasvatusta tarvitsevan lapsen erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatusjohtaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa yhteistyöstä eri tahojen kanssa varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvissä asioissa. Käytännön järjestelyistä sovitaan yhdessä huoltajien, varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa.

5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta¹²⁸. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa¹²⁹ sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna¹³⁰. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³¹ hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista.

¹²⁸ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

¹²⁹ Oppivelvollisuuslaki 3 §

¹³⁰ Perusopetuslaki 26 a §

¹³¹ Oppivelvollisuuslaki 2 §

Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹³².

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita¹³³. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea¹³⁴ tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹³⁵. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹³⁶.

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen

132 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

133 Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §

134 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

135 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

136 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

päätös myös yleisessä tuessa¹³⁷. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

Pihtiputaalla:

Varhaisella tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia ehkäisten ongelmien monimuotoistumista. Yleisessä tuessa painottuu laadukas peruspedagogiikka, jota toteutetaan yhteistyössä huoltajien, henkilöstön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Jokaiselle lapselle laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan mahdolliset lapsikohtaiset yleisen tuen tukitoimet.

Kaikilla varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla on mahdollisuus varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) palveluihin. Veo vieraillee säännöllisesti jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä. Ryhmän henkilöstön kanssa sovitaan yleisen tuen tukitoimista (esim. konsultaatio- ja ohjauksikäynnit, pienryhmä- tai yksilöohjaus, havainnointi). Ryhmää koskevat tukitoimet kirjataan ryhmävasuun.

Pihtiputaalla on käytössä LUKIVA (lukivalmiuksien arviointi menetelmä), joka tehdään 4-5 -vuotiaille lapsille. Varhaiskasvatuksessa LUKIVA:n tekemisestä huolehtii varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Kotona olevien lasten osalta LUKIVA tehdään neuvolan 5-vuotistarkastuksen yhteydessä. Myös puheterapeutti voi tehdä LUKIVA:n omille asiakkailleen.

Pihtiputaalla on käytössä Lapsen Puheeksi (LP)- menetelmä, jonka käyttöön koulutetaan työntekijöitä varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta sekä sosiaali ja terveystieteistä. Menetelmän avulla rakennetaan yhteistä ymmärrystä sekä pohditaan keinoja lapsen arkipäivän sujumiseen ja yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. LP-työskentelyssä pyritään tukemaan lapsen hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä sekä ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä. Menetelmä rakentuu Lapset puheeksi –keskustelusta ja –neuvonpidosta. Menetelmän käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen.

Pihtiputaan varhaiskasvatuksessa LP-keskustelu on systemaattisesti käytössä sovittuina ikäkausina ja sitä tarjotaan 1-, 3- ja 5-vuotiaiden lasten huoltajille. Lapset Puheeksi -menetelmää voidaan käyttää myös muina aikoina erilaisissa lapsen ja perheen tilanteissa ja sen voi kutsua koolle mikä tahansa yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapset puheeksi- keskustelu

- Keskustelussa kartoitetaan lapsen suojaavia tekijöitä eli vahvuuksia sekä pärjäävyyttä uhkaavia tekijöitä eli haavoittuvuuksia
- Tarvittaessa keskustelun lopuksi tehdään toimintasuunnitelma arjen tueksi
- Lapsen vasuun kirjataan merkintä keskustelun käymisestä LP- menetelmän mukaisesti sekä huoltajan kanssa sovitut toimenpiteet, jotka koskevat varhaiskasvatusta
- Toimintasuunnitelma liitetään huoltajan suostumuksella vasuun
- LP-keskustelu voidaan pitää vasun yhteydessä tai erikseen omana keskusteluna

Lapset puheeksi neuvonpito

- Mikäli lapsi tarvitsee arkeen enemmän tukea, järjestetään neuvonpito.
- Neuvonpitoon kutsutaan perheen oman verkoston ihmisiä ja tarvittaessa toimijoita palveluista, järjestöistä ym.
- Neuvonpidossa suunnitellaan, mitä kukin verkoston jäsen voi tehdä huolen helpottamiseksi tai lasta suojaavien tekijöiden vahvistamiseksi yhdessä määriteltävänä aikana.
- Neuvonpidossa yhteyshenkilönä toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

- Neuvonpidon lomakkeeseen todetaan toimenpiteet, jotka yhdessä huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa sovitaan asioiden eteenpäin viemiseksi.
- Neuvonpitoja voi olla useampia, jolloin lapsen ympärille rakentuu toiminnallinen verkosto.
- Lapsen vasuun kirjataan merkintä neuvonpidon käymisestä sekä verkoston kanssa sovitut toimenpiteet, jotka koskevat varhaiskasvatusta.
- Toimintasuunnitelma liitetään huoltajan suostumuksella vasuun.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹³⁸. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹³⁹.

Pihtiputaalla:

Pihtiputaalla tuen tehostamisen aloittamisesta ja päättämisestä sovitaan yhteistyössä huoltajien, ryhmän henkilöstön, erityisopettajan ja esihenkilöiden kanssa. Tehostetussa tuessa arvioidaan millaisista rakenteellisen ja hoidollisen tuen ratkaisuista lapsi hyötyy pedagogisten ratkaisujen lisäksi. Yhteistyötä tehdään monialaisesti lapsen ympärillä toimivien asiantuntijatahojen kanssa (esim. terapeutit, perheneuvola, lastensuojelu, psykologi ja terveydenhuolto). Tehostettu tuki kirjataan lapsen vasuun ja tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan tarpeen mukaisesti. Mahdollisia asiantuntijalausuntoja säilytetään asianmukaisesti suojaten lapsen muiden asiakirjojen joukossa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa ja konsultoi kaikkia niitä ryhmiä, joissa on lapsia, joiden tukea on tehostettu. Veo osallistuu lapsen vasun laadintaan ja antaa konsultoivaa ja/ jaksottaista tukea esim. samanaikaisopetuksena tai kohdennetusti suunnitellun pienryhmätoiminnan keinoin. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii huoltajien kuulemisen prosessin toteutumisesta.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

¹³⁸ HE 148/2021 vp, s. 32

¹³⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹⁴⁰.

Pihtiportaalla:

Erityisen tuen portaalla yhteistyö lapsen huoltajien kanssa on tiivistä ja säännöllistä. Varhaiskasvatukseen aloitukseen kiinnitetään erityistä huomioita esim. varhaiskasvatuspaikan valinta, tutustumiskäynnit (ryhmä/koti). Tuki suunnitellaan yksilöllisesti lapsen toimintakyky arvioiden. Erityispedagogiikan osuus on vahva ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa erityisopetusta koko- tai osa-aikaisesti lapsen tarpeista riippuen. Lapsen saama tuki kirjataan lapsen vasaan /HOJKS:aan (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) ja tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Erityiseen tukeen kuuluu tarve konsultaatioon ja monialaiseen yhteistyöhön laajan verkoston kanssa (esim. terapeutit, perheneuvola, lastensuojelu, psykologi ja terveydenhuolto). Mahdollisia asiantuntijalausuntoja säilytetään asianmukaisesti suojaten lapsen muiden asiakirjojen joukossa. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös. Kun erityinen tuki päätetään lopettaa, tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena. Tuen portaan muuttumisesta tehdään uusi hallintopäätös. Hallintopäätökset tekee varhaiskasvatusjohtaja tai rehtori/koulun johtaja erityisopettajan lausunnon pohjalta.

Varhennettu oppivelvollisuus (katso 5.2.2)

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹⁴¹. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä¹⁴², jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

¹⁴⁰ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

¹⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁴² Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

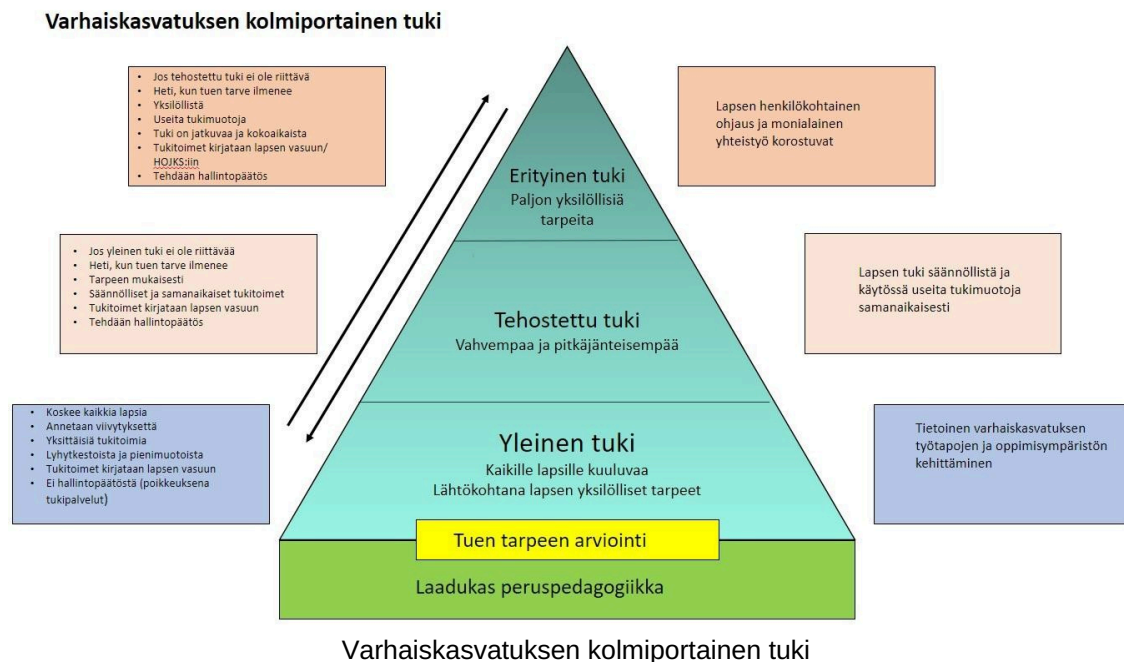
Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹⁴³. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Pihtiputaalla:

VARHAISKASVATUKSEN TUEN MUODOT

PEDAGOGISET	RAKENTEELLISET	HOIDOLLISET
<ul style="list-style-type: none"> Toistuvat toiminnot ja selkeä, ennakoitava päivärhythmi Oppimisympäristöjärjestelyt, esim. sopivan tilan, ajan ja paikan jäsentäminen Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, kuten puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, esim. viittomat, kuvat ja erilaisten teknologisten ratkaisujen käyttö Henkilöstön yhteiset, johdonmukaiset pedagogiset ja erityispedagogiset työtavat ja menetelmät Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi Erytisopettajan antama opetus- ja konsultaatio <p>Kaikille ryhmän lapsille kohdistettavaa pedagogista toimintaa suunnitellaan, sovelletaan ja suunnataan huomioiden yksittäisen lapsen tai lasten tarpeet. Yksilöllisistä tarpeista nousevia erityispedagogisia menetelmiä voidaan toteuttaa yhden lapsen, pienryhmän tai koko ryhmän yhteisenä toimintana. Pihtiputaalla käytetään ensisijaisesti toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen Ryhmän lapsimäärän pienentäminen Henkilöstön mitoitukseen ja /tai rakenteeseen liittyvä tarkastelu ja ratkaisut Varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut ja apuvälineiden käyttö (varhaiskasvatusjohtaja tekee hallinnollisen päätöksen myös yleisen tuen osalta) Esteettömyyden huomiointi Pien- ja/tai erityisryhmä 	<ul style="list-style-type: none"> Menetelmät ja toimintatavat, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoivaan, hoitoon ja avustamiseen Pitkäaikaissairauksien hoito, lääkitys, ruokavalio ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja Yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa esim. varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjaus ja konsultaatio

Varhaiskasvatuksen tuen muodot

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹⁴⁴. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista¹⁴⁵.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Pihtiputaalla:

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa varhaiserityiskasvatuksen ja erityisopetuksen suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja konsultoinnista varhaiskasvatuksessa. Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa kerätään huoltajien luvalla kaikki lapsesta saatavilla oleva tieto: huoltajien havainnot ja toiveet, terapeuttien lausunnot, terveydenhoidon tutkimusten tulokset, sosiaalitoimen tiedot jne.

Tuen tarpeen arviointiin osallistuvat lapsen huoltajat, lähityöntekijät, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja lapsen ympärillä mahdollisesti toimivat yhteistyötahot. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja varmistaa, että lapsi saa tarvitsemansa tuen mahdollisimman oikea-aikaisesti ja lapsen tarpeita vastaavalla tavalla omissa varhaiskasvatusryhmässään. Lapsen

¹⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen tarpeen seuranta ja arviointiajankohdat sekä tavoitteiden toteutuminen.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁴⁶. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹⁴⁷. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹⁴⁸.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁴⁹. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatus lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto

146 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

147 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

148 HE 148/2021 vp, s. 34

149 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- *varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.*

Hoidolliset tuen muodot

- *perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät*
- *terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.*

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- *yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa*
- *lapsen tuen toteuttamisen vastuut*
- *erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö*
- *sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio*
- *mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.*

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- *tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta*
- *tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.*

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁵⁰.

Pihtiputaalla:

Lapsen vasuun kirjataan

- **Tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla**
- **Toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi**
- **Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen ja tavoitteiden muuttaminen lapsen muuttanutta tuen tarvetta vastaavaksi**
- **Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso (yleinen, tehostettu, erityinen)**
- **Tuen muodot (pedagogiset, rakenteelliset ja hyvinvointia tukevat järjestelyt)**
- **Tuen toteuttaminen sekä**
- **Tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi**
- **Tuen tarpeen ja tukitoimien päättyminen**

Lapsen vasun toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Ennen tehostetun tuen tai erityisen tuen antamisen aloittamista lapsen vasuun kirjataan jo annetun tuen vaikuttavuus ja toteutettujen tukitoimien arviointi. Arvioinnissa on kuvaus tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut millaisista tuen toimista lapsi hyötyisi. Lapsen saadessa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen vasua päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa lapsen tuen tarpeen tunnistaminen, tuen suunnittelu ja arviointi tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Jos lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän tai tuottajan varhaiskasvatukseen ja lapsella on tuen tarve, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava varhaiskasvatuksen järjestäjien ja tuottajien yhteistyössä.

¹⁵⁰ HE 148/2021 vp, s. 35

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁵¹. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹⁵². Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹⁵³. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämävastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen¹⁵⁴. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava¹⁵⁵. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁵⁶.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁵⁷.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁵⁸.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁵⁹. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämävastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁶⁰.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

151 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

152 Hallintolaki 34 §

153 HE 148/2021 vp, s. 35

154 Varhaiskasvatuslaki 62 §

155 Varhaiskasvatuslaki 62 §

156 HE 148/2021 vp, s. 36

157 HE 148/2021 vp, s. 34

158 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

159 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

160 HE 148/2021 vp, s. 30

Pihtiputaalla:

Pihtiputaalla tehostetun ja erityisen tuen sekä yleisen tuen tukipalvelujen hallintopäätöksen valmisteleo varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä esihenkilön kanssa. Valmistelun pohjana on ryhmän henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa käyty pohdinta tehostetun tuen tarpeesta. Mahdollista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään hallinnollisen päätöksen laatimisessa. Hallinnollisen päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja. Päätöksessä kuvataan tehostetun tuen tai erityisen tuen tarve, tuen muodot, varhaiskasvatuspaikka ja käytössä olevat tukipalvelut. Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä. Muutosvalmisteluista vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisesti tarkennetaan

- *lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt*
- *lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut*
- *tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot*
- *tukipalveluiden järjestämiseen liittyvät paikalliset käytännöt*
- *lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt*
- *lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana*
- *monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa*
- *varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi sekä siihen liittyvän yhteistyön rakenteet ja käytännöt*
- *toiminta siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen*
- *tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt*
- *tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmentelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).*

Yleinen tuki

- *yleisen tuen käytännön järjestäminen*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken*
- *yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa*
- *menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.*

Tehostettu tuki

- *tehostetun tuen käytännön järjestäminen*
- *toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä*
- *lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa*
- *menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä*
- *menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.*

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisesti määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Pihtiputaalla:

Pihtiputaalla ei tällä hetkellä ole vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen suunnittelu voi olla omaleimaista, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat*
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.*

7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatustilain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶¹. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatustilain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätty periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon¹⁶² hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä¹⁶³. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁶⁴. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa¹⁶⁵ järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

161 Varhaiskasvatustilain 24 §

162 Varhaiskasvatustilain 20 §

163 Varhaiskasvatustilain 24 §

164 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

165 Varhaiskasvatustilain 20 §

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla¹⁶⁶ edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Pihtiputaalla:

Pihtiputaan varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka uusin päivitys otetaan käyttöön 1.8.2026. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa -käsikirjassa (otettu käyttöön 1.8.2022) avataan tarkemmin tuen järjestämisen käytäntöjä. Lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään yhteistyössä ryhmän henkilöstön, huoltajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja esihenkilöiden kesken. Tarvittavat tukitoimet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja tukitoimien toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista ja laatua arvioidaan vuosittain toimintakauden lopussa henkilökunnalle ja huoltajille järjestettävässä kyselyssä. Samalla selvitetään myös toiveet tulevalle toimintakaudelle. Arvioinnista saatua tietoa hyödynnetään varhaiskasvatuksen johtamisessa, toiminnan suunnittelussa sekä resurssien kohdentamisessa. Arvioinnin keskeiset tulokset käydään läpi henkilökunnan kanssa sekä tiedotetaan huoltajille varhaiskasvatuksen viestintäohjelman kautta.

Vuosittaisten kyselyjen lisäksi toimintaa arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti mm. yksiköiden palaverissa, pysäkki-illoissa ja muilla kyselyillä. Arviointia rytmittää varhaiskasvatuksen toiminnan yhteinen vuosikello. Henkilökunnalla ja huoltajilla on ollut mahdollisuus tutustua ja kommentoida asiakirjoja ennen käyttöönottoa. Monialaista yhteistyötä arvioidaan vuosikellon mukaan yhteisesti sovitussa palaverissa.

7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi tarkennetaan

- *miten varhaiskasvatustlain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräämien tavoitteiden toteuttamista ja toteutumista arvioidaan paikallisesti*
- *miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä tarkentavan paikallisen suunnittelun toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja eri arviointikokonaisuuden tasoilla*
- *miten varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen*
- *miten lasten mielipiteet selvitetään ja otetaan huomioon varhaiskasvatusta arvioitaessa*
- *miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen*
- *miten lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*
- *miten lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä*

- *miten arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä*
- *miten arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.*